

YAZAR YAKUP BİLGE SÜRYANİLERİN GERİ DÖNÜŞÜNÜN BÖLGEDE ÇOK ŞEYİ DEĞİŞTİRECEĞİNİ SÖYLEDİ

Fotoğraflar
**BÜNYAMIN
AYGÜN**
MİDYAT

Süryanilerle demokrasi ve refah gelecek

Süryaniler Midyat ve çevresinde 1980 ve 1990'lı yıllarda terk ettikleri evlerine tek tek geri dönüyor. Süryaniler üzerine yaptığı araştırmaları tanıyan yazar Yakup Bilge, dönüşün yalnızca dönenlerin açısından değil bölgenin geleceği için de çok önemli olduğunu söylüyor

SEBASTIEN DE COURTOIS

Türk basının ilk Süryani gazetecilerinden Yakup Bilge, Mor Gabriel Manastırı ve Süryani kültürü ile ilgili araştırmaları tanıyor. İsveç'te yaşayan Bilge ile geri dönüşlerin bölgeye politik ve ekonomik etkisini, Türkiye'deki Süryani toplumunun sorunlarını konuştuk.

■ Süryanilerin Tur Abdin bölgesine dönüşü neden önemli?

- Kuşkusuz geriye dönenlerin sayısı bazen abartıldığı gibi çok değil. Ama sayıdan çok geri dönüş düşüncesi önemli. Geri dönüş örnekleri hem diasporadaki Süryanilere kendi vatanlarına geri dönebilecekleri konusunda önemli bir umut verdi, hem de Tur Abdin'de sayıları 2 bin 500'e inen Süryanilerin bölgede kalması için umut oldu.

Roma pizzası bile var

■ Geri dönenlerin bölgeye nasıl bir etkisi olacak?

- Bölgenin sosyo-ekonomik yapısında hala çok büyük sorunlar var ama geri dönüşün bu alanlara da olumlu etkileri olacak. 20-30 yıl Avrupa'da kalıp oradaki demokratik süreçleri yaşayan bireyler bölgenin sosyal yapılarının daha demokratik bir yapı almasına katkı sağlayabilir. Ekonomi için de durum budur. Bugün Midyat yakınlarındaki Kafro köyüne gidip İstanbul veya Roma kentlerinde lezzette pizza yemek ve espresso içmek mümkün.

■ Diasporadaki Süryaniler arasında Türkiye'nin eskiye oranla daha iyi bir imaja sahip olduğu söylenebilir mi?

- Türkiye tüm Süryanilerin ilk ve en kadim vatanıdır. Dolayısıyla ülke olarak Türkiye Süryanilerin hep gönülündedir. Nerede olurlarsa olsunlar ülke olarak Türkiye ve özellikle de Tur Abdin bölgesi Süryanilerin ziyaret etmek istedikleri, geri dönmek istedikleri yerdir. Çünkü bu ülkede, Tur Abdin bölgesi ile Mardin, Diyarbakır, Urfa, Elazığ gibi kentlerde Süryaniler çok zengin bir kültür oluşturdu ve her ailenin hikâyesinde bu bölgelerle ilgili anılar var. Diasporada yaşayan Süryanilerin düşünlerinde Türkçe şarkı ve türlü söylemek için Coşkun Sabah, Bedri Aysefi gibi sanatçıları davet etmesi bile diaspora ile Türkiye arasındaki bağı gösteriyor. Ama Türkiye'yi yöneten hükümetlerin ve dolayısıyla devlet kurumlarının imajı nedir diye sormak belki daha doğrudur.

■ Devletin imajı değişti mi?

- Süryanilerin Türkiye'de yaşadıkları tarihe baktığımızda bunun içinde zorluk ve acıların az olmadığı görülecektir ve dolayısıyla da devlet ve hükümet olarak imajda sorun olmadığını söylemek zor olacaktır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın iktidarı döneminin başında devlet ve hükümet imajında önemli bir değişim söz konusuydu. Başbakan Erdoğan daha önce hiçbir başbakanın yapmadığını yaptı. Gayrimüslimlerin dini liderleri ile bir araya geldi ve sorunlarını dinledi. Çok ge-

cikmiş de olsa Mayıs ayının başında CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu da dini liderlerle buluştu ve sorunlarını dinledi.

■ Hükümet ya da muhalefetten somut adımlar geldi mi?

- 2010 yılında Başbakan Erdoğan çok tarihi bir Başbakanlık Genelgesi yayımladı. İki önemli nokta var genelgede. Birincisi devlet kurumlarında gayrimüslim cemaat fertlerine 'Güçlük çıkarılması, haklarına hale getirilmemesi, ilgili mevzuat gereği olduğu gibi, devletimizin ve Türk ulusunun bir parçası olduklarının kendilerine hissettirilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır' denilmektedir. Bu cümleler bu konuda ciddi sorunların olduğuna işaret ediyor kuşkusuz. İkincisi ise gayrimüslim cemaatler aleyhine yapılan kin ve düşmanlığı teşvik edici yayımlara karşı gerekli yasal işlemlerin derhal başlatılması istiyor. Bu diyalog ve Başbakanlık genelgesi olumlu bir imaj yarattı ancak bunun arkası gelmediği gibi genelgeden bir yıl sonra, hükümetin Milli Eğitim Bakanı'nın bastırıp 10 sınıflarda okutulacak ders kitaplarında Süryanilerin, ekonomik refahları için Türkiye'ye karşı bazı devletlerin siyasi ve dini çıkarlarına alet oldukları ifadeleri yer aldı. Öyle bir hükümet düşüncesi ki başbakanı bir genelge yayınlıyor, bir yıl sonra ise aynı hükümetin bir bakanı genelgeyi aykırı çalışmaları yapıyor. Bakan ya Başbakan'ın genelgesini görüp okumadı ya da Başbakan'ın genelgesini önemsemiyor. 2008 yılından sonra devlet kurumu olan Hazine'nin de Mor Gabriel Manastırı'nın topraklarını almak için dava açması Süryanileri oldukça şaşırttı. Böyle bir durumda hükümetin Süryanilerin kafasındaki imajın çok da olumlu olması ne kadar mümkün bilemiyorum.

Hazine toprakları istiyor

■ **Mor Gabriel Manastırı'nın mahkemelerde devam eden davaları problemi görünüyor...**

- Tur Abdin bölgesi ve burada bulunan Mor Gabriel Manastırı Süryanilerin en kutsal dini merkezleridir. Mor Gabriel ve Tur Abdin bölgesi Süryaniler için Kudüs'ten sonra ziyaret edilmesi gereken yerler olarak görülüyor. Mor Gabriel aynı zamanda hala faal olan ve dünyadaki sayıları beşi geçmeyen dini kurumdan biridir. Manastır 1600 yıl önce kuruldu. Zaman zaman bu manastırda 800'e varan rahip ve çömez yaşadığı tarihi kaynaklarda yazılı. Bir bölüm rahibin ise tarımla uğraştığı biliniyor. Yani muhtemelen Mor Gabriel Manastırı'nın çevresindeki topraklar 1600 yıldan beri Manastır'a ait. Bunu da bölgede yaşayan Müslüman ve Hıristiyanların hepsi biliyor. Zaman zaman çevre köylerinin ma-

nasıt topraklarını işgal etmesi tarihi ve sıklıkla mevcuttur. 1840 yılından kalma bir Kadı Mahkemesi kararı, çevre köylülerinin işgal ettiği toprakları manastıra iade ediyor. Osmanlı arşivlerinde bulunan belgelere göre yine çevre köylülerinin manastır topraklarının işgalinden sonra Süryanilerin 1910 yılında devlet nezdinde bu sorunların çözülmesi için başvuruyor.

■ Manastır'ın şu andaki durumu nedir?

- 2008 yılından sonra manastıra karşı açılan davalarda sadece çevre köylülerinin değil ama devletin bizzat kendisi de bu süreçte katılması Süryanileri oldukça şaşırttı. Çevre köylüler manastırın bağlı olduğu Güngören köyünün sınırlarının geriye çekilmesini istiyor, Hazine ise manastır yapılarının hemen dibinde bulunan toprakları almak için dava açıyor. Orman Genel Müdürlüğü de manastırın terör döneminde güvenlik gerekçesi ile bir bölümü tarihi duvar temelleri üzerine inşa ettiği bir duvara karşı dava açıyor. Davaların hepsi devam ediyor. Ancak Süryanileri en çok şaşırtan dava Hazine'nin manastıra karşı açtığı ve muhtemelen 1600 yıldır manastıra ait olan toprakları almak istemesidir.

Midyat İdare Mahkemesi, 2009 yılında, 1936 yılı beyanamesi olarak bilinen ve gayrimüslimlerin bazı taşınmazlarının kaydedildiği belge ve 1937 yılından kalma bu araziler için verildiği konusundaki tarihi belgelere dayanarak bu toprakları Manastır'a vermesine rağmen Hazine davayı Yargıtay'a taşıdı. Yargıtay'ın bozdığı davaya Midyat Mahkemesi yeniden baktı ve 2011 yılında ilk kararında direndi.

Yani toprakları tekrar manastıra verdi. Buna rağmen Hazine davayı tekrar Yargıtay'a taşıdı. Ankara'da bozulmuş davanın ve bölgenin karmaşık sosyal ve hiyerarşik yapısına rağmen Midyat Mahkemesi'nin ilk kararında direnmesi Türkiye'deki hukuk adına sevindirici bir gelişmedir. Dolayısıyla Hazine'nin davanın reddi için gerekçesiz başvurularına Midyat Mahkemesi'nin direnme kararı, her şeyin çok da karanlık olmayabileceğine bir işaret.

Ortaokul öğretmeni



Yakup Bilge Midyat'ın Bote (Bardakçı) köyünde dünyaya geldi. Müslümanların ve Süryanilerin birlikte yaşadığı mahallede Kürtçe, Süryanice ve çok az Türkçe konuşarak büyüdü. Bir Papaz'ın oğlu olan Bilge 1975 yılında İstanbul'a geldi. Üniversite eğitimini burada tamamlayan Bilge, Yeni Yüzyıl gazetesinde uzun süre çalıştıktan sonra İsveç'e taşındı. 2003 yılında ailesiyle birlikte bir süre Mardin'de yaşayan araştırmacı-yazarın Mor Gabriel Manastırı ile ilgili bir kitabı bulunuyor. Bilge halen İsveç'te bir ortaokulda öğretmenlik yapıyor.

Bize 'deli' dediler

Midyat'ın yeni oteli Süryaniler tarafından işletiliyor. Tur Abdin adlı otel kentin çıkışında, Mar Abrohom manastırına giden güzel yolun üzerinde, özüm asmalarının ve tarlaların ortasında. Bay Gabriel 2002'de eşi Edibe ve 4 çocuğu ile birlikte memleketine geri dönüşünü, "Biz ilk dönerdik. O dönemde bizim deli olduğumuzu düşünüyorlardı! Süryaniler için bir örnek olmak, Türkiye'ye Tur Abdin'e dönüp yaşamamın mümkün olduğunu göstermek istiyorduk" diye anlatıyor. Edibe, "Geçen hafta ilk müşterilerimizi ağırladık, Fransız bir çift" diyerek araya giriyor. Ve bize bölgenin ruhuna göre dekore edilmiş 20 odayı gösteriyor. "Evimiz Türkiye'de tanınıyor. Çünkü 1 yıl boyunca Aşk bir Hayal adlı dizi için kullanıldı" diye devam ediyor.

Çalışmaya geldi

Bay Gabriel'in durumu özel. Buraya günlerini sakin bir şekilde geçirme düşüncesiyle gelmedi, çalışmaya ve başkalarına iş imkanı yaratmaya geldi. Otelde onunla birlikte üç genç çalışıyor. Şarabi Fabrikası adlı şirketinde 12 kişi istihdam ediyor. Bay Gabriel'in 2004'te kurduğu Süryani Kültür Derneği ise halen aktif. "Bu

toprağı bir aile evi inşa etmek için satın aldım. Midyat'ta ve hayır dualarını almak için bir manastırın yakınında olmak istiyorduk (gülüyor)... Kişisel bir sorunumuz hiç olmadı, ama topluluk olarak zorluk yaşıyoruz, bize ait olan ve bizden alınan topraklar en büyük üzüntümüz, milyarlarca hektar kayboldu" diyor. Türkiye'den ayrılmaya ve geri dönme hikâyelerini, "1979'dan sonra 5 yıl İstanbul'da yaşadım, kalmak istememize rağmen ayrıldık. Elektronik gereçler üreten bir fabrikada çalıştım İsveç'e gittim. Yurtdışından dönmeliydik, bunun aile reisi olarak gerçekleştirmem gereken bir görev olduğunu hissettim. Eşim benimle aynı fikirdeydi. Onu zorlamadım. Avrupa'da kimliğimizi kaybediyorduk, köklerimiz yüzyıllarca bu topraklarda çalışan ataların mezarları gibi Midyat ve İzlo Dağı'ndaydı" sözleriyle anlatıyor.

Yazın 200 aile geliyor

Tur Abdin'in köyleri yaz mevsiminde tatillerini geçirmek için Avrupa'dan gelen Süryanilerle doluyor, bunlar toplamda 200 aileden fazla ediyor. Farklı ülkelerde yaşadıkları için birbirlerini yıllardır görmeyenler bir anda aile evinde buluşuyor. Bay Gabriel, "Aramızda halen kendi dilimizi konuşuyoruz, çok eski bir dil." "Şarabımız verdiğimiz 'shiluh' ismi ne demek biliyor musunuz? Barış demek" diyor.

Tur Abdin neresi?

Suriye ve Irak sınırına çok yakın, Dicle Nehri'ne ve Hakkâri dağlarına varmadan az önce karşınıza çıkan bu bölgenin Süryaniler için Antik Çağ'dan kalma ismi Tur Abdin.

